

UDK 811.161.2'27

Левченко Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБСТАНДАРТНОЇ ЛЕКСИКИ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Існує чимало лінгвістичних поглядів не тільки на походження, функціонування, а й на класифікацію субстандарту. Дотепер немає єдиної думки про природу цього явища і відповідно єдиного чіткого визначення, з яким би погодилася більшість більшість вчених-дослідників. Звернемося до найвідоміших класифікацій субстандарту.

Загальне уявлення про склад субстандарту пропонує у фундаментальній праці Е. Парtridge «Словник сленгу і нестандартної англійської мови», в якій подано такі категорії: сленг і кент; колоквіалізми; фрази-пастки; псевдоніми; вульгаризми.

М. М. Маковський, у свою чергу, наводить дані «Короткого оксфордського словника» та ілюструє схему співвідношення сленгу з іншими пластами англійської лексики (літературно-книжною лексикою, загальнонародним стандартом, розмовною лексикою, просторіччям, сленгом, під стандартом, жаргоном, блатною мовою) [4, с. 40].

Розмовна лексика, на наш погляд, повинна входити до складу субстандарту на підставі того, що літературний розмовний лексикон неможливо чітко відокремити від нелітературного. І. Р. Гальперін стверджує, що «між загальнолітературною розмовною лексикою і фразеологією та деякими групами нелітературної лексики немає чітких меж. Обґрунтовано, що загальнолітературна розмовна лексика майже непомітно переходить до розряду слів, які вже не входять у норми літературного вживання» [1, с. 108]. У той же

час автор виокремлює такі основні класи нелітературної розмовної лексики і фразеології: сленг, професіоналізми, жаргонізми, вульгаризми, діалектизми.

Р. І. Розіна услід за дослідниками В. І. Беліковим і Л. П. Крисіним вважає, що за межами літературної мови перебувають такі підсистеми: сленг, регіональні діалекти, професійні жаргони, злодійське арго, жаргони різних замкнених груп, міське просторіччя [6, с. 17].

В. О. Хом'яков наводить свою теоретичну модель співвідношення елементів, беручи за точку відліку пласт загального сленгу. Ближче всіх до загальних сленгізмів розташовані вульгаризми, на однаковій відстані від загальних сленгізмів у протилежному становищі перебувають «низькі» колоквіалізми і корпоративні жаргонізми, потім за корпоративними жаргонізмами розташовані кентизми. «Професійні жаргонізми перебувають

на однаковій відстані від загальних сленгізмів і вульгаризмів, від яких вони найбільш віддалені; з одного боку, професійні жаргонізми межують з корпоративними, з іншого, – з «низькими» колоквіалізмами» [7, с. 8].

Варто зауважити, що вищезазначені компоненти було класифіковано В. О. Хом'яковим на видові просторіччя. Мовознавець уважав, що за найбільшою подібністю ознак їх слід об'єднати в «низькі» колоквіалізми, загальні сленгізми, а вульгаризми – в особливий різновид просторіччя як своєрідний загальновідомий просторічний інтердіалект (лексичне експресивне просторіччя), протисляючи його, з одного боку, літературному стандарту, з іншого – жаргонам і кенту, які утворюють соціально-професійні просторіччя. Окрім того, вчений наголошував на таких різновидах як: нелітературне просторіччя (інтердіалект неписьменних і малописьменних людей) і локальне або територіальне просторіччя (міські говори або напівдіалекти типу лондонського кокні та ліверпульського скауз в Англії і негритянських говорів Нью-Йорка і Нового Орлеана в США) [7, с. 9].

З погляду сучасної англійської лексикології субстандартні утворення представлені в неформальних словах і групах слів, які традиційно поділяються

на колоквіальні, сленгові та діалектні слова і групи слів. Усі ці неформальні слова та групи слів належать до стилістично-маркованої лексики.

Власні погляди на класифікацію субстандартної лексики висловлює низка мовознавців. О'Грейді пропонує класифікацію тих лексем, які можна віднести до субстандартної лексики: «... сленг, жаргон і арго, два останніх дуже часто використовуються в одному значенні»[8, с. 198].

В. С. Матюшенко пропонує стилістичну диференціацію загальної лексики мови на визнану літературну, що охоплює книжково-писемну, загальну і розмовну, і нелітературну, що охоплює знижену розмовну лексику, сленг, жаргон, арго та вульгаризми [5, с. 5].

В. П. Коровушкін пропонує стратифікацію субстандарту з погляду соціолектології. «Підставою для такої класифікації є положення про соціально-комунікативні стратифікації, що є ресурсами національної мови або її національного варіанту від літературної мови до соціалізованих, територіальних, етнічних і соціальних діалектів і просторіччя»[2, с. 60 – 61]. Основною характеристикою всіх компонентів стратифікації є те, що вони перебувають у відношенні до функціонального доповнення. Виявляється функціональне доповнення з урахуванням соціолінгвістичної норми в соціально-ситуативній детермінованості сфер мовної реалізації цих екзистенціальних форм мови. Автор підкреслює три ознаки, що відрізняють субстандартну лексику від стандартної, завдяки яким характеризується кожен просторічний компонент: 1) етико-стилістична маркованість; 2) соціальна, професійно-корпоративна детермінованість; 3) езотеричність. Першу ознаку можна віднести до всіх елементів лексичного субстандарту. Він може виявлятися у відсутності другої і третьої ознак. Проте друга і третя ознаки характерні не для всіх субстандартних елементів і виявляються тільки разом з першим. На думку В. П. Коровушкіна, перша ознака має значення у розмежуванні між лексичним стандартом і субстандартом, інші слугують для диференціації різних компонентів субстандарту.

Т. О. Ломтева, аналізуючи різні точки зору вчених в галузі субстандарту, приєднується до думки В. Д. Бондалетова, Т. М. Беляєвої та В. О. Хом'якова, класифікуючи нестандартну лексику отже: «1) спеціальні сленгізми (жаргонізми, кентизми (арготизми)); 2) загальні сленгізми; 3) «низькі» колоквіалізми; 4) міські напівдіалекти, типу «кокні» і «скауз»; 5) вульгаризми; б) okazіоналізми [3, с. 19].

У свою чергу, Ю. М. Скребнев зосереджує увагу на таких пластах лексичного нестандарту, які в межах нашого дослідження належать до субстандарту: а) слова, які використовують у неформальному спілкуванні – розмовні (нелітературні) слова; б) жаргон і сленг, а також okazіоналізми; в) вульгаризми.

У сучасному українському мовознавстві ґрунтовних досліджень у галузі субстандарту дотепер здійснено не було. Л. О. Ставицька розглядає субстандартну лексику і зазначає, що жаргонна лексика, як і, до речі, решта субстандартних і ненормативних лексичних страт мови, – прерогатива насамперед усно-розмовної живої мови. Образно кажучи, жаргон, сленг – це фольклор, адресований, головню, слухачеві, а не читачеві. Проте дослідниця українського жаргону не пропонує визначення і класифікації субстандартної лексики.

Певним внеском у розв'язання цієї проблеми слід уважати дисертаційне дослідження М. І. Навальної, де проаналізовано функціональні параметри та стилістичний потенціал субстандартної лексики в мові української періодики початку ХХІ століття та зараховано до її складу жаргон і сленг.

Отже, сучасні мовознавці по-різному трактують субстандарт і складники мовного субстандарту, проте якщо порівняти основні концепції зарубіжних та вітчизняних лінгвістів, то можна зробити висновок про те, що компонентні складники субстандарту становлять відносно стійкі дані, які варіюють неоднакову кількість мовних підсистем. Дослідження мовного субстандарту як результату взаємодії загальної культури, субкультури і мови дає змогу проаналізувати особливості інтерпретації важливих елементів мовної картини світу.

Список джерел:

1. Гальперин И. Р. О термине слэнг. *Вопросы языкознания*. Москва: Изд-во АН СССР, 1956. № 6. С. 107–114.
2. Коровушкин В. П. Английский лексический субстандарт versus русское лексическое просторечие (опыт контрастивно-социолектологического анализа). Монография. Череповец: ГОУ ВПО ЧГУ, 2008. 167 с.
3. Ломтева Т. А. Нестандартная лексика в коммуникативно-прагматическом аспекте: (на материале языка романов С. Кинга): дисс. на соиск. науч. степени докт. филол. наук: спец. «Русский язык». Ставрополь: Ставроп. гос. ун-т, 2005. 210 с.
4. Маковский М. М. Современный английский сленг: Онтология, структура, этимология. 3-е изд. Москва: Издательство ЛКИ, 2007. 168 с.
5. Матюшенко Е. Е. Современный молодежный сленг: формирование и функционирование: дис...канд. филол. наук: 10.02.01. Волгоград, 2007. 188 с.
6. Розина Р. И. Семантическое развитие слова в русском литературном языке и современном сленге. Москва: Азбуковник, 2005. 320 с.
7. Хомяков В. А. Структурно-семитические и социально-стилистические особенности английского экспрессивного просторечия. Вологда: ВГПИ, 1974. 104 с.
8. O'Grady W. Categories and Case: The Sentence Structure of Korean (Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science, Ser. 4: Current Issues in Linguistic Theory) John Benjamins Pub Co. Berlin.: ZAS. 1991. 294 p.